

Қазақстан тарихы және әлеуметтік-гуманитарлық пәндер кафедрасы

ӘЛЕУМЕТТІК ҚҰРЫЛЫМ ЖӘНЕ ӘЛЕУМЕТТІК СТРАТИФИКАЦИЯ

Орындаған: Баймухамет Жансая

2015 жыл

Жоспар:

- 1. Әлеуметтік құрылым және оның элементтері.*
- 2. Әлеуметтік стратификация теориясы*
- 3. Әлеуметтік стратификацияның тарихи формалары*
- 4. П.Сорокиннің әлеуметтік құрылым және әлеуметтік мобилділік теориясы.*

Әлеуметтік құрылым –

әлеуметтік топтардың, страталардың, топтардың және әлеуметтік институттардың жиынтығы, олардың байланыстары, ара қатынастары.

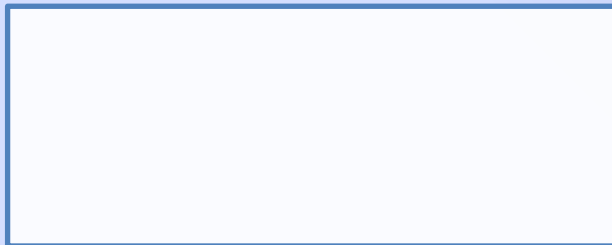
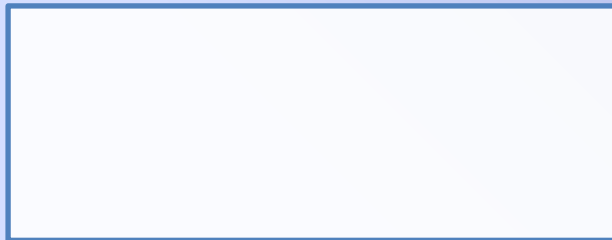
біріншіден, белгілі бір элементтерден, нақты топтардан тұрады, солардың қосындысы, жиынтығы. Олардың бір бірінен өзгешеліктері, айырмашылықтары бар

екіншіден, айтылған топтар өзара қатынастарда, түрлі байланыстарда болады. Осы қатынастар, байланыстар әлеуметтік құрылым социологиясының негізгі проблемалары, мәселелерін қарастырады

1. өзара тәуелділік байланыста, қарым-қатынаста

ӘЛЕУМЕТТІК ҚҰРЫЛЫМНЫҢ БАСТЫ ЭЛЕМЕНТТЕРІ

бөлшектерінің бір-бірімен топтасуы негізінде пайда болып, дамып отыратын қарым-қатынаста белгілі бір функцияларды атқаратын әлеуметтік институттар

ӘЛЕУМЕТТІК ҚОҒАМДАСУДЫҢ НЕГІЗГІ ТҮРЛЕРІ:

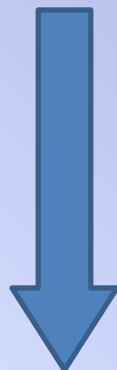
• I. Тұрақтылық дәрежесіне қарай:

- 1) қысқа мерзімдік байланысқа негізделген, тұрақтылығы төмен қоғамдасулар, оларды квазитоптар деп атайды
- 2) тұрақтылығы орташа қоғамдастықтар
- 3) тұрақтылығы жоғары қоғамдастықтар

II. Көлеміне қарай:

**1) үлкен
әлеуметтік
топтар
немесе
қоғамдастық
тар**

**2) орташа
әлеуметтік
топтар**

**3) кіші
қоғамдастық
тар немесе
топтар**

III. Мазмұнына қарай әлеуметтік қоғамдастықтар:

1) әлеуметтік-
экономикалық

2) әлеуметтік-
этникалық

3) әлеуметтік-
демографиял
ық

4) әлеуметтік-
кәсіби

5) әлеуметтік-
территориял
ық

Әлеуметтік топтар өзінің шамасы, саны бойынша
2 топқа бөлінеді:

1) Шағын (екіден он бес адамға дейін)

- 1) құрам санының аздығы;
- 2) мүшелерінің кеңістіктегі жақындығы;
- 3) өмір сүру ұзақтығы;
- 4) топтық құндылықтардың, нормалардың және мінез-құлық үлгілерінің ортақтығы;
- 5) топқа кірудің еріктілігі;
- 6) адамның мінез-құлқын бақылаудың бейресмилігі болып табылады.

2) Үлкен

Қоғам адамдарын стратталарға жіктеудің тарихи үш типі белгілі:

а) касталар;

ә) сословиелер;

б) таптар

Ашық жүйе

Қоғам мүшелерінің статустары мен әлеуметтік жағдайларын өзгертулеріне мүмкіндік бар әлеуметтік құрылым

Жабық жүйе

мұндай мүмкіндік балмайтын қоғам

**Касталық жүйе - Үндістан қоғамында орын алған
жабық жүйе. Әлеуметтік статус ата-аналарынан
балаларына беріліп, ол өмірлік статусқа айналып
отырған**

Касталардың 4 тобы болған:

- а) брахмандар (діни иелері, абыздар), олар халықтың 3%-ын құрайтын;
- ә) кшатрийлер (әскери адамдар);
- б) вайшьтер (саудагерлер), бұл екі топ халықтың 7%-ын құрайтын;
- в) шудралар (шаруалар мен қолөнершілер) – 70%-ға жуық;
- г) хариджандар – қоғамдағы ең төменгі, ауыр жұмыстарды (ауланы сыпыру, қоқыстарды жинау, тері илеу, шошқа бағу) атқаратын адамдар.

Сословиелік жүйелер – феодалдық қоғамда орын алған
стратификациялық жіктеу типі.

Жоғары

дворяндар, дін иелері

Төменгі

*қолөнершілер, шаруалар,
көпестер*

Таптық қоғам қанаушылық орын алған қоғамнан басталады. Таптық қоғамдар деп Марксизмде құлиеленушілік, феодалдық, капиталистік қоғамдарды айтады. Маркстік теория бойынша әрбір қанаушылық қоғамда екі тап орын алады. К.Маркс осы таптарды негізгі таптар деп қараған. Мысалы, құлиеленушілік қоғамда құлдар мен құл иелері, феодалдық қоғамда феодалдар мен шаруалар, капитализмде капитал иелері мен пролетариат. Осы таптардың арасында күрес үздік жүріп отыр.

Питирим Александрович Сорокин

**Орыс-американ
әлеуметтанушысы,
Әлеуметтік
стратификацияны
және әлеуметтік
мобильділік
теориясының негізін
салушылардың бірі
болып саналады.**

П.СОРОКИН БОЙЫНША ҚОҒАМДАҒЫ СТРАТИФИКАЦИЯНЫҢ ҮШ ТҮРІ:

- **Экономикалық стратификацияның негізгі-материалдық байлық, не кедейшілік**
- **Саяси стратификацияның негізі - билік, басқарушылық, не болмаса олардың жоқтығы**
- **Кәсіби стратификацияның негізгі- мәртебелі / лауазымды / не мәртебесіз /лауазымсыз/ еңбек, мәртелі, /лауазымды/ болашағы бар, не болмаса болашағы аз, не болмаса жоқ мамандықтар**

«Әлеуметтік мобильділік» - қоғамдағы жекелеген индивидтер мен адамдар тобының бір әлеуметтік жағдайдан екінші бір әлеуметтік жағдайға орын ауыстыруын айтамыз.

Вертикальды мобильділік – индивидтің бір стратадан екінші бір стратаға ауысуының нәтижесінде оның әлеуметтік жағдайының өзгеруі. Вертикалды мобильділік жоғары өрлеу және төмен құлдырау, яғни кері кеу бағытында болады.

Горизантальды мобильділікте – индивид бір әлеуметтік позициядан екіншісіне ауысады. Бұл ауысу тек көлденең сызық бойында болады да оның әлеуметтік жағдайына ешбір өзгеріс әкелмейді

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Аженов М.С., Садырова.М.С. Қоғамның әлеуметтік құрылымы. А.: Қазақ университеті, 2004.
2. Добреньков В.И., Кравченко А.И. Социальная стратификация и структура. М.: Наука, 2000
3. Кравченко А.И. Социология. Хрестоматия. М., 2002

НАЗАРЛАРЫҢЫ

ЗҒА

РАХМЕТ!!!

